

Brittisarjakuva tänään

TEKSTI PAUL GRAVETT • KÄÄNNÖS VESA SAARINEN

Lontoolainen toimittaja, tietokirjailija ja sarjakuvatietäjä Paul Gravett saapuu Helsingin sarjakuvafestivaalien vieraaksi. Artikkelissaan Gravett esittelee brittisarjakuvan tätä päivää – mitä tapahtumia, tekijöitä ja kustantajia kannattaa juuri nyt seurata?

Vuonna 1990 sain kunnian luotsata brittisarjakuvaa käsitelleen *God Save The Comics*-näyttelyn Angoulêmen sarjakuvafestivaaleilla. Näyttely oli osa Centre National de la Bande Dessinée et de l'Image-sarjakuvakeskuksen avajais-toimintaa, ja sen avasi Ranskan kulttuuriministeri **Jack Lang**.

Nyt, 21 vuotta myöhemmin, olen ilahtunut siitä, että Iso-Britannian sarjakuvatarjonta on tämänvuotisten Helsingin Sarjakuvafestivaalien teemana, suomalaisen sarjakuvan satavuotisjuhlintojen rinnalla.

Yhtä lailla olen ilahtunut siitä, että brittisarjakuva on monipuolista ja voi taiteenlajina hyvin, päinvastaisista huhuista ja väärinkäsityksistä huolimatta. Väärinkäsityksistä lienee syyttämisen Ison-Britannian asemaa: maantieteellisesti saarivaltio on osa Eurooppaa, mutta kulttuurisesti, erityisesti sarjakuvakulttuurisesti, Iso-Britannia on lähellä Yhdysvaltoja.

Britannian ja Yhdysvaltojen sarjakuvakulttuurinen sidos on peräisin vuosien takaa. Kun toisen maailmansodan aikaiset kaupparajoit-

teet purkautuivat 1950-luvulla, alkoi yhdysvaltalainen sarjakuva saapua meriteitse Iso-Britanniaan. Myymätömiä amerikkalaisia sarjakuvalehtinippuja käytettiin kauppalaivojen painolastina. Lastiruumista lehtiniput päätyivät englantilaisiin lehtikioskeihin, joissa sarjakuvalehdet ehdettiin lehtilinjoiden alahyllyille.

Monet englantilaiset sarjakuvien lukijat, myös allekirjoittanut, tutustuivat yhdysvaltalaisiin sarjakuviin mustavalkoisina brittipainoksina. Kun sarjakuvaintoilijat näkivät samat tarinat myöhemmin värillisinä, paluuta vanhaan ei ollut.

Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian yhteisen taustan huomioiden ei ole lainkaan ihme, että englantilaiset sarjakuvaharrastajat ihastuivat yhdysvaltalaiseen sarjakuvaan. Eikä ole sekään ihme, että monien brittitaitelijoiden intohimo on tehdä sarjakuvia nimenomaan tutuista yhdysvaltalaisista sarjakuvahahmoista.

Uuden mantereen valloitus

Pitkätukkainen lontoolainen **Barry Smith** raivasi brittitaitelijoiden tietä kohti yhdysvaltalaisia sarjakuvamarkkinoita. Smith lensi 1960-lu-

vulla New Yorkiin pennittömänä, haaveillen pääsystä Marvel-piirtäjien talliin. Aivan taitamaton taiteilija ei Smith ollut – hän oli kehittänyt taitojaan muun muassa piirtämällä suosikkihahmojensa pin-up -kuvia brittiläisen *Fantastic*-sarjakuvalehden takakanteen.

Laittomana maahanmuuttajana Yhdysvaltoihin saapunut Smith ei luovuttanut, vaikka hän joutui välillä viettämään öitä Manhattanin puistoissa. Lopulta sinnikkyys palkittiin, ja hän pääsi unelmatyöhönsä, piirtämään *The Avengersia*, *X-Menia*, *Daredeviliä* ja, lopul-

lun, Samoihin aikoihin Smithin läpimurron kanssa myös brittitaitelijat **Steve Parkhouse** sekä **Paul Neary** saivat töitä yhdysvaltalaiskustantamoista. He menestyivät, ja Smithin, Parkhousen ja Nearyn voidaan jopa sanoa johtaneen brittiläisten sarjakuvantekijöiden Yhdysvaltojen valloitusta 1980-luvulla. Tuolloin DC-kustantamo rekrytoi brittilehdistä tekijätiimiinsä myös muun muassa **Dave Gibbonsin**, **Brian Bollardin** sekä **Alan Mooren**.

1980-luvulta lähtien yhdysvaltalaiset sarjakuvakustantamot ovat mahdollistaneet lukuisille brittitaiteli-

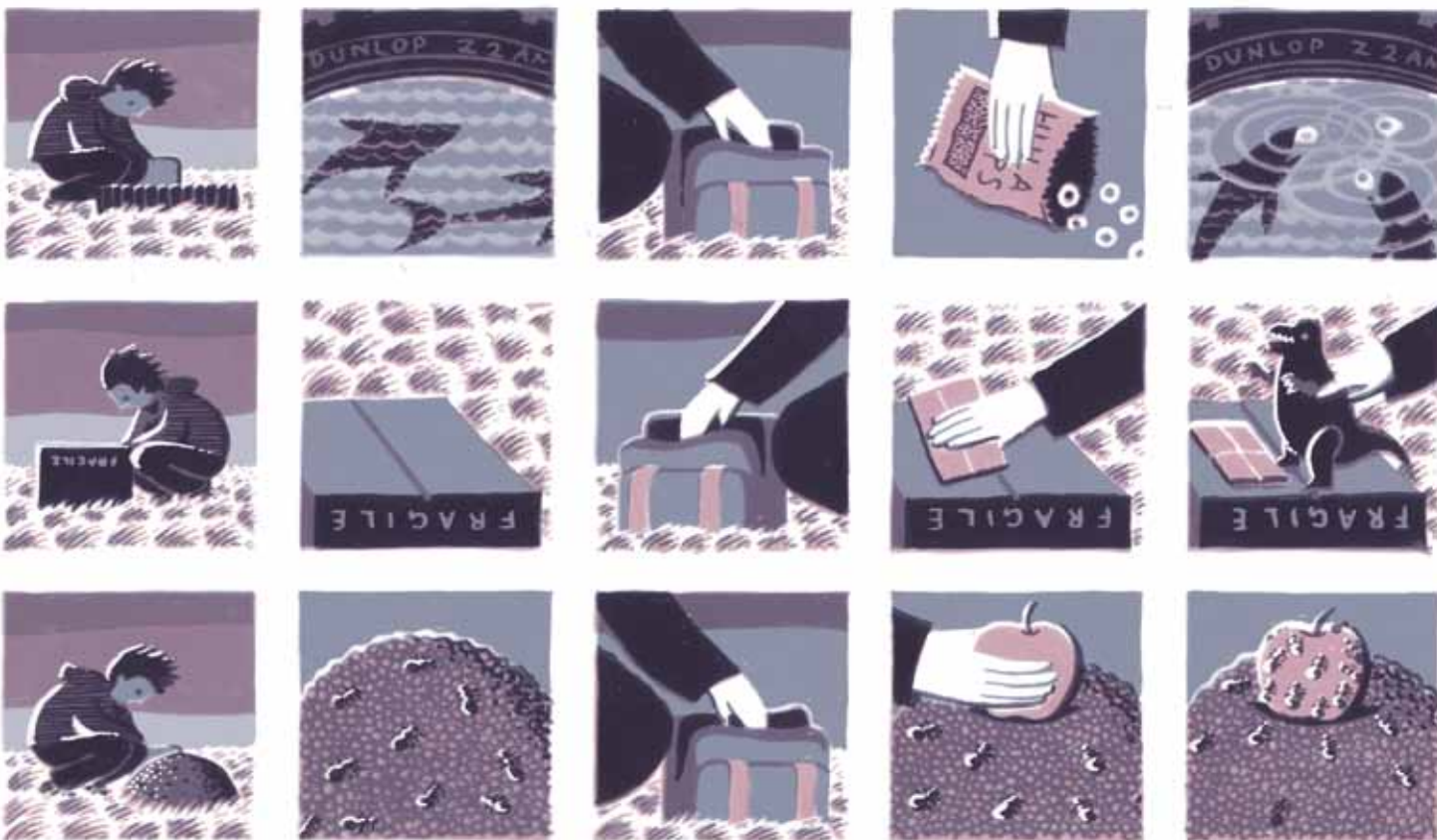
Brittisarjakuva on monipuolista ja voi lajina hyvin.

ta, *Conan*-sarjakuvia.

Conaneista Smith oli niin innoissaan, että hän hyväksyi mukisematta normaalia pienemmän palkkion niiden piirtämisestä. Syynä oli arvatenkin, että Marvel joutui maksamaan *Conan*-sarjakuvista lisensointimaksuja hahmon kehittäneelle pulp-kirjailija **Robert E. Howardille**.

joille täysipäiväisen työskentelyn sarjakuvien parissa. Erityisesti 1990-luvun alussa yhdysvaltalaiskustantamojen rooli brittitaitelijoiden työllistäjänä oli merkittävä, kun brittisarjakuva oli laskusuhdanteessa, ja kustantaja **Robert Maxwellin** Fleetway-yhtymä kaatui.

Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian sarjakuvakulttuu-

rien läheisten välien vuoksi ei ole ihme, että monet tuntevat brittisarjakuvantekijät heidän yhdysvaltalaiskustantamoille tekemänsä työn kautta. Yhdysvaltalaisiin sarjakuviin brittitaiteilijat ovat tuoneet hieman anarkistista sävyä – sekä tuoreita ulkopuolisia näkemyksiä.

Voidaan myös väittää, että sarjakuvat kuten *Hellblazer*, *Scarlet Traces* tai *League of Extraordinary Gentlemen* ovat luonteeltaan peribrittiläisiä, vaikka niiden julkaisija on yhdysvaltalainen. On myös vaikea kuvitella, mi-

ten yhdysvaltalaiset lukijat voivat samaistua esimerkiksi **Grant Morrisonin** ja **Philip Bondin** *Vimanamara*-sarjakuvassaan kuvailemaan omaleimaiseen brittiläis-aaialaiseen elämänrytmiin.

Gaimanin, Robertsonin, Morrisonin, **Peter Milliganin**, **Mark Millarin**, **Garth Ennisin** sekä **Warren Ellisin** vankistama yhdysvaltalais-brittiläinen sarjakuvasuhde on vahva vielä tänäkin päivänä. Aivan viime aikoina yhdysvaltalaiskustantamot ovat palkanneet ahkerasti **David Hinen**, **Kieron Gille-**

nin, **Tony Leen**, **Nick Spencerin**, **Paul Cornellin**, **Andy Digglen**, **Dan Abnettin** sekä **Anthony Johnsonin** kaltaisia käsikirjoittajia. Heille, aivan kuten **Dougie Braithwaiten**, **Frank Quitelyn**, **Sean Phillipsin** sekä **Frazer Irvingin** kaltaisille lahjakkaille piirtäjille, yhdysvaltalaiskustantamot mahdollistavat kokopäiväisen työn sarjakuvien parissa.

Vaikka Yhdysvaltoihin sarjakuvien tekeminen tar koittaa usein käytännössä sitä, että sarjakuvat ovat pakotettu toisten taiteilijoi-

den valmistamiin raameihin, voivat brittitaiteilijat toki jättää sarjakuviin oman leimansa. Ja pääsevätpä he myös mukaan rojaltien jakoon.

Monet yllä luetellut taiteilijat, kuten myös **Mark Buckinghamin**, **Andi Watsonin**, **Warren Pleecen**, **Simon Ganen** sekä **Jamie McKelvi-** en kaltaiset sarjakuvantekijät, ovat päässeet tekemään yhdysvaltalaiskustantamoille – esimerkiksi DC Vertigo- le, Marvel Iconille, Onille tai Slave Laborille – myös omia sarjakuviaan. ►

Laatusarjakuvaa lapsille

Vaikka brittitaiteilijoiden vaikutus yhdysvaltalaiseen sarjakuvaan on merkittävä, se ei tietenkään tarkoita, ettei Isovsa-Britanniassa tehtäisi tai julkaistaisi varsinaista "brittisarjakuvaa". Brittiläinen sarjakuvatarjonta kirjakaupoissa, sarjakuvakaupoissa, lehtimyymälöissä ja verkossa on mielenkiintoista ja monipuolista. Sarjakuvaa tekevät niin pitkän linjan veteraanit kuin aivan uudetkin taiteilijat. Sarjakuvia kustantavat niin suuret yritykset kuin nyrkkipajatkin. Ja sarjakuvatarjonta on laajaa – kaikkea viikkolehdistä sarjakuvaramaaneihin, kaikille vauvoista vaareihin.

Vaikka lehtimyymälöiden sarjakuvatarjonta on vain varjo vuosien takaisista ajoista, jolloin esimerkiksi *Eagle* tai *The Beano* ostettiin miljoonamäärin, niiden kaltaista menestysarjakuvaa lehtihyllyistä löytyy tänäkin päivänä.

Skotlantilaisen D.C. Thomsonin lapsille suunnatut viikkolehdet *The Dandy* ja *The Beano* ovat jo yli seitsemänkymppisiä mutta voivat hyvin. Aiemmin tänä vuonna *The Dandy* otti rohkean askeleen, ja palasi juurilleen viikoittaiseksi sarjakuvalehdiksi, jonka suosituinta materiaalia ovat muun muassa televisio- ja elokuvaparodiasarjakuvat.

Muut lapsille suunnatut sarjakuvat ovat usein tutuista hahmoista tehtyjä lisenssituotteita, mutta myös niiden joukkoon mahtuu huipuja. Niistä merkittävimpiä ovat **John Rossin** *Doctor Who Adventures* tai **Lorna Millerin** *Moshi Monsters*, joka on Iso-Britannian myydyin lastensarjakuvalehti.

Surullisempi uutinen lapsille suunnatussa sarjakuvatarjonnassa oli se, että taannoinen talouskriisi aiheutti DFC:n (The David Fickling Comicin) julkaisutoiminnan päättymisen, ennen kuin lehti ehti kunnolla tavoitaakaan lukijoitaan. Lohtua tarjoaa tieto siitä, että DFC julkaisi vaikuttavan määrän uusin sarjakuvantekijöiden tarinoita, joita nyt ollaan kokoamassa kauniiksi albumiksi.

DFC:n laatutuotannosta esimerkkinä käyköön tarinankertoja **Ben Hegartyn** sekä elokuvasuunnittelija **Adam Brockbankin** *Mezo-Lith*, joka on eräs komeimmista kaikenikäisille suunnatuista fantasiasarjakuvista.

Hyvä DFC:hen liittyvä uutinen on puolestaan se, että DFC:n mainio toimittaja Ben Sharpe on saanut rahoituksen uuden lapsille suunnatun sarjakuvalehden, *The Phoenixin* julkaisemiseen. Lehden ensimmäinen nu-

Pienkustanteiselle sekä omakustanteiselle sarjakuvalle on Iso-Britanniassa hyvät markkinat.

mero ilmestyy tammikuussa 2012.

Brittisarjakuvantekijät ovat huomanneet, että vaikka nykylapset eivät ole kasvaneet sarjakuvalehtiä lukiemalla, muutaman lehden tai albumin luettuaan myös Internet-sukupolven lapset rakkautuvat sarjakuviin. Samalla on ollut ilo huomata, että sarjakuvasta, taiteenlajista, jota aikanaan moitittiin lukutaidottomuutta ja moraalittomuutta edistäväksi haihatteluksi, on tullut taidemuoto, jota nykyään pidetään oivana tapana innostaa lapsia lukemaan.

Maailma elää vuotta 2011, mutta muun muassa *Judge Dredd* -sarjakuvista tuttu viikoittainen scifi-sarjakuvalehti *2000AD* on ja pysyy. Lehden osti taannoin videopelituottaja Rebellion, ja nimen muuttamista *3000AD*:ksi harkittiin, mutta lukijat pistivät hanttiin.

Ihan oma juttunsa on se, miten tämän päivän kymmenvuotias lapsi suhtautuu tulevaisuusteemaiseen sarjakuvalehteen, joka perustuu vuoteen, jolloin kymmenvuotias ei ollut vielä syntynytäkään. Oli miten oli, kannattaa muistaa, että kun *2000AD* ilmestyi ensimmäisen keran vuonna 1977, edes sarjakuvan kustantaja ei uskonut lehden jatkuvan muutamaa vuotta pidempään.

2000AD:n toimittaja **Matt**

Smith tasapainoilee lehdesään *Judge Dreddin* sekä **Pat Millsin** ja **Jamex McKayn** *Rampage*-dinosaurusrimityn tyylisten klassikoiden ja uudemman materiaalin välillä. *2000AD*:n tuoreempaa polvea edustavat esimerkiksi Millsin ja **John Higginsin** *Greysuit*, **Alec Worleyn** ja **Warren Pleecen** *Dandridge* sekä **Ian Edgingtonin** ja **D'Israelin** *Stickleback*.

Samaan julkaisuperheeseen kuuluvat myös kuukausittainen *Judge Dredd* -leh-

ti, vähän varttuneemmille lukijoille tarkoitettu "rude, lewd and crude" -lehti *Viz* sekä uusimpana tulokkana Mark Millarin *Clint*.

tuuksia ovat myös Lontoossa järjestettävät *Kapow!* sekä *Alternative Press Festival*.

tuuksia ovat myös Lontoossa järjestettävät *Kapow!* sekä *Alternative Press Festival*.

Vuonna 2003 olin itsekin mukana sarjakuvatapahtuman järjestämisessä, kun järjestimme yhdessä **John Dunningin** kanssa Lontoon maineikkaassa ICA-instituutissa (Institute of Contemporary Arts) *Comica Festival* -tapahtuman. Halusimme nostaa esille sekä riippumatonta että kansainvälistä sarjakuvaa. Samalla halusimme näyttää yleisölle sarjakuvien sekä erityisesti sarjakuvaramaanein monimuotoisuuden sekä niiden yhteyden muihin taidemuotoihin.

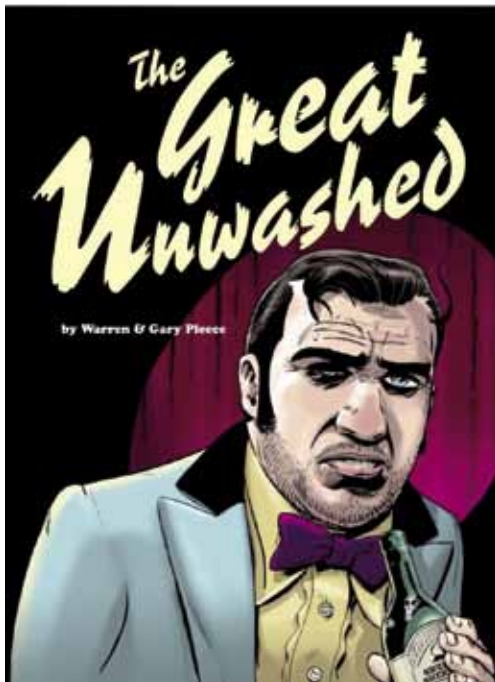
ICA:n, taidetoimikunnan, sponsorien ja muiden eurooppalaisten sarjakuvatapahtumien tuella saimme tapahtumaan koko joukon nimekkäitä vieraita sekä kirjallisuuden että sarjakuvan kentiltä. Ohjelmassa kohtasivat muun muassa **Ian McEwan** ja **Posy Simmonds**, **Michel Faber** ja **Guy Delisle**, **Toby Litt** ja **Adrian Tomine** sekä **Philip Pullman** ja **Art Spiegelman**.

Kauppoja, tapahtumia, tutkimusta

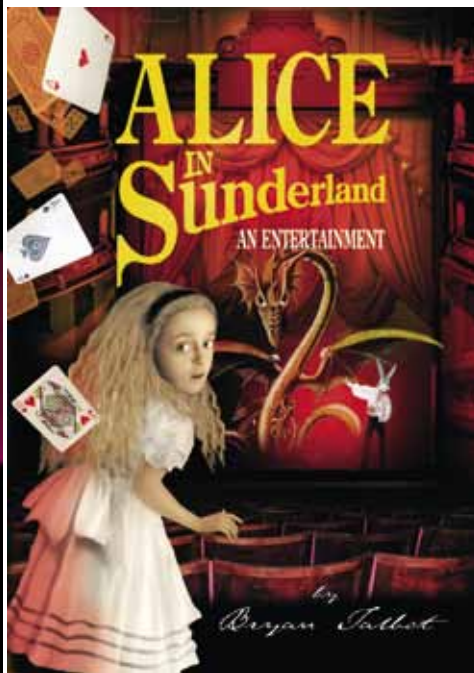
Menestyskirjailijat **Zadie Smith**, **Nick Hornby** ja **Mark Haddon** ovat innostuneet sarjakuvaramaaneista. Esimerkiksi **Zadie Smith** tilasi **Daniel Clowesilta** ja **Chris Warela** tarinan *The Book of Other People* -teokseensa.

Vuonna 2005 sarjakuva-

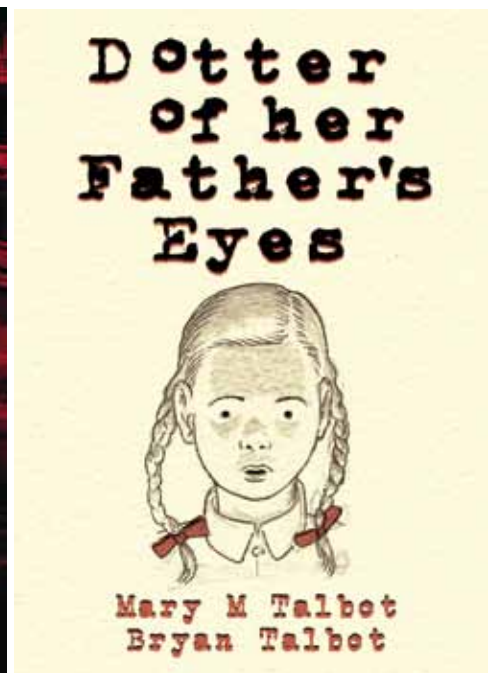
Vuonna 2005 sarjakuva-

THE GREAT UNWASHED © WARREN PLEECE

ALICE IN SUNDERLAND © BRYAN TALBOT

DOTTER OF HIS FATHER'S EYES © BRYAN AND MARY TALBOT

taide sai lisää kunniaa, kun The Royal Society of Literature nimitti kunnianarvoiseksi jäsenikseen **Raymond Briggsin** sekä Posy Simmonsin, ensimmäisinä kuvia kirjojensa elementteinä käyttäneinä taiteilijoina sitten 1800-luvulla eläneen **William Makepeace Thackerayn**. Vuonna 2007 vieraillessani Angoulêmen kesäyliopistossa yllätyin, kuinka sarjakuvakulttuuristaan ylpeät ranskalaiset olivat suorastaan kateellisia moiselle korkean tason tunnustukselle.

Vaikuttaa siltä, että myös perinteisten tapahtumien ja median kiinnostus sarjakuvaa kohtaan kasvaa. Esimerkiksi viime vuonna Lontoon kirjamesuilla nähtiin ensimmäisen kerran sarja-

man ensimmäisen sarjakuvaa ja lääketiedettä yhdistäneen konferenssin. Siitä kiittäminen oli **Ian Williamsia**, ex-lääkärinä, joka nykyään toimii sarjakuvataiteilijana pseudonyymillä Thom Ferrier.

Aivan äskettäin, elokuussa 2011, Lontoon Imperial War Museum järjesti sarjakuva-aiheisen Comics & Conflicts -tapahtuman. Tämän vuoden marraskuussa puolestaan leedsiläinen arvostettu Henry Moore -instituutti järjestää sarjakuvaa ja kuvanveistoa yhdistävän tapahtuman – sekkin on tietääkseni ensimmäinen laatuaan maailmassa.

Sarjakuvaa opetetaan Iso-Britanniassa yliopistotasolla. Vuonna 2008 walesilai-

Sarjakuvan tutkimuksessa Iso-Britannia voi ylpeillä kolmella mainiolla julkaitsalla: *European Comic Art* (kustantajana Liverpool University Press), *Studies in Comics* (Intellekt) sekä *Journal of Graphic Novels & Comics* (Routledge). Ja sokerina pohjalla: tänä syksynä käynnistyy Dundeen yliopistossa Iso-Britannian ensimmäinen sarjakuvaan keskittyvä maisteritason opetusohjelma.

Uusia ja vanhoja kustantajia

Uusia brittiläisiä sarjakuvataiteilijoita innostavat supersankarien sijaan Chris Ware, Daniel Clowesin sekä **Marjane Satrapin** kaltaiset taiteilijat, ranskalainen ja

Jonathan Capen johdolla on osoittanut, että sarjakuvakin voivat olla Iso-Britanniassa kirjallisia menestyksiä. Erityisen menestyneitä Random Housen kustantamia teoksia ovat esimerkiksi Raymond Briggsin *Ethel & Ernest* ja Posy Simmondsin *Gemma Boverly* sekä monet ulkomaista alkuperää olevat hitit, kuten *Ghost World*, *Jimmy Corrigan* sekä *Persepolis*.

Menestystä nautti myös **Bryan Talbotin** *Alice in Sunderland* -sarjakuvavaroamaani. Sen ansiosta Random House ja Jonathan Cape tarttuivat Talbotin seuraavaankin projektiin, steampunk-henkiiseen *Grandville* -sarjakuvaan sekä Talbotin ja vaimonsa **Maryn** yhteisprojektiin *Dotter of Her Father's Eyes*. Albumissa Talbot tutkii Maryn ja hänen isänsä, **James Joyce** -tutkija **James S. Athertonin** suhdetta. Teos julkaistaan 2.2.2012, jolloin Joycen syntymästä tulee kulu-neeksi tasan 130 vuotta.

Brittisarjakuvan kasvua on vauhdittanut se, että Random House ei ole tyytynyt ainoastaan varmojen hittien julkaisemiseen, vaan kustantamo on aktiivisesti värännyt riveihinsä uusia kiinnostavia taiteilijoita. Hyvä tapa siihen on ollut Random Housen, Comican ja Observer-sanomalehden ▶

Tänä syksynä käynnistyy Iso-Britannian ensimmäinen sarjakuvaan keskittyvä maisteritason koulutusohjelma

kuvapaviljonki omine ohjelmineen.

Viime vuonna myös Tate-gallerian ovet avautuivat sarjakuvalle, samoihin aikoihin kun arvostettu Lontoon yliopiston englannin kielen instituutti järjesti maail-

nessa Glyndwr Universityssä käynnistyi kandidaattitasoinen sarjakuvan opetusohjelma. Myös arvostetut Arvon Foundation sekä Prince Charles' Drawing School järjestävät eripituisia sarjakuvakursseja.

japanilainen sarjakuva sekä muut taidelajit.

Merkittävä kiitos sarjakuvan noususuhdanteesta kuuluu kustantajille, myös perinteisille kustantamoille. Niistä kiitoksen saa erityisesti Random House, joka

yhdessä järjestämä Graphic Short Story -kilpailu.

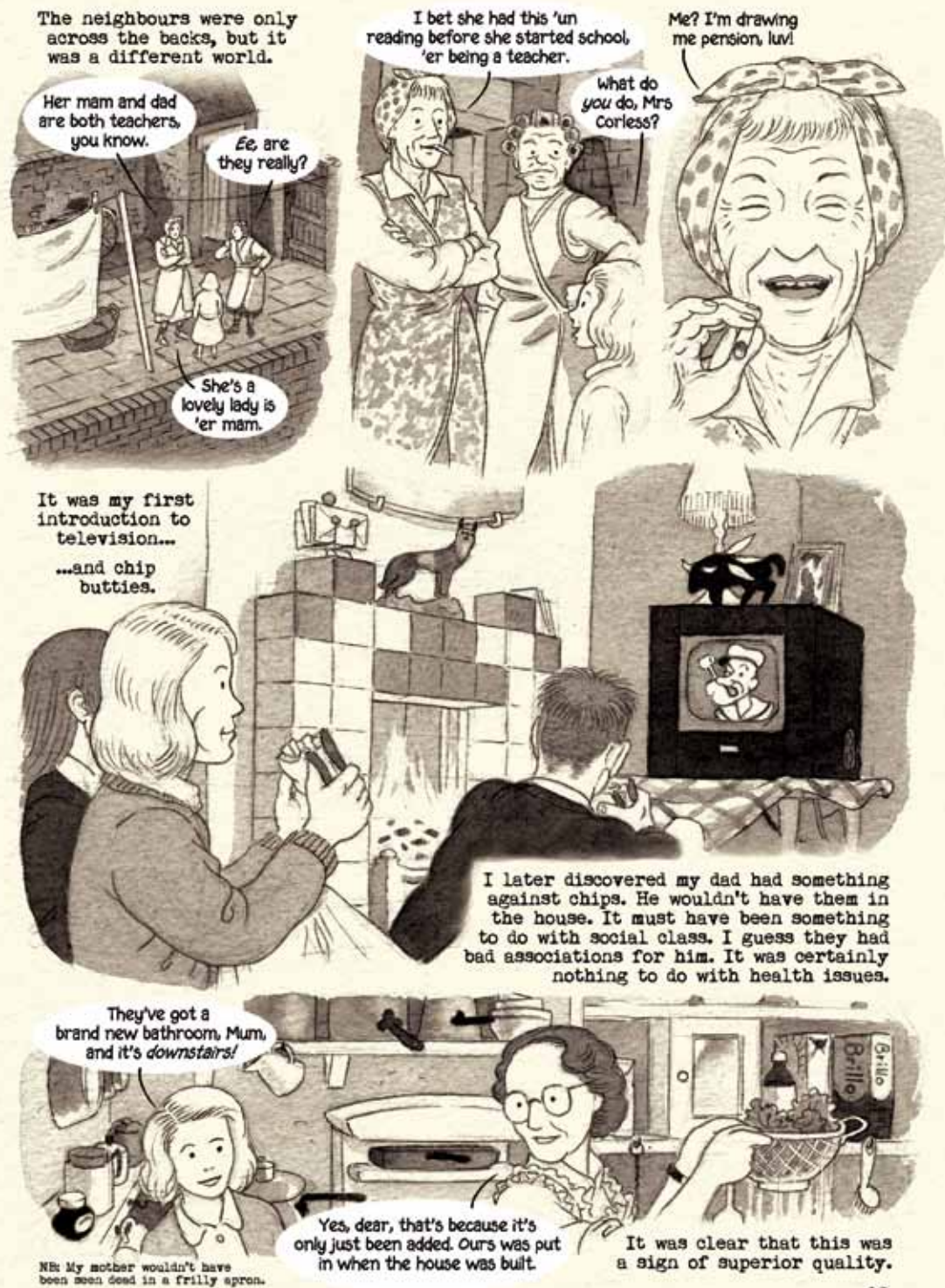
Graphic Short Story -kilpailun ansiosta esimerkiksi William Goldsmithin *Vignettes from Ystov*, Julian Hanshawin *Art of Pho* sekä John Broadleyn eksentrisen *Book of Books* ovat saaneet kustannussopimuksen.

Kilpailun ansiosta myös kustantaja Dan Franklin sekä toimittaja Alex Bowler ovat tuoneet esille monia merkittäviä teoksia, kuten David Hughesin tajuntaa laajentavan *Walking the Dog* -sarjakuvan, Nick Hayesin *Rhyme of the Modern Mariner* -ekosadun, Simone Lian runollisen *Fluffly*-teoksen sekä Hannah Berryn omaleimaisen *Britten and Brülighly* -noir-dekkarin.

Myös monet muut kustantajat ovat kiinnostuneet sarjakuvista, vaikka ne ovat innostuneet lähinnä tuttujen nimikkeiden ja tekijöiden kustantamisesta. Pikku hiljaa tuuli on kuitenkin kääntymässä. Esimerkiksi Walker-kustantamo on julkaissut Andi Watsonin *Glister*-sarjakuvan, Dunningin ja Singhin *Salem Brownstonen* sekä Dave McKeanin *The Savage* ja *Slog's Dad* -albumit. Templar-kustannus puolestaan on tuonut markkinoille Paul Collicuttin retrosifihenkisen *Robot Cityn*.

Vuonna 2007 toimintansa aloittanut SelfMadeHero-kustantamo löysi heti menestyskonseptin julkaisemalla Shakespearen tuotantoa manga-tyyliin tehtynä. Kustantamon kantavia voimia ovat Emma Hayley sekä Doug Wallace. He ovat sittemmin laajentaneet SelfMadeHeron toimintaa myös muihin brittiklassikoihin sekä muihin kiinnostaviin töihin, kuten gonzo-journalisti Hunter S. Thompsonin sarjakuvaelämäkertaan tai Käte Brownin ja Glynn Dillonin uusiin sarjakuviin.

Maininnan ansaitsee myös

DOTTER OF HIS FATHER'S EYES © BRYAN AND MARY TALBOT

Blank Slate Books -kustantamo, jonka vuonna 2008 julkaisema ensiteos oli Oliver Eastin *Trains Are... Mint* -matkapäiväkirja. Teos on ainutlaatuinen matka lähi-menneisyyteen. Blank Slate Books julkaisee myös käännöksiä eurooppalaisista, erityisesti saksalaisista sarjakuvista, sekä tuoreiden brittititekiäjäiden albumeita. Menestysteos kustantamolle on

ollut mielenterveyshoitajana työskennelleen Darryl Cunninghamin *Psychiatric Tales*. Alkujaan verkossa ilmestyneet, Cunninghamin työkokemuksista inspiroituja ammentaneet tarinat on julkaistu tovi sitten myös Yhdysvalloissa.

Blank Slate Booksin Ken-ny Penman sekä Isobel Rips julkaisevat myös mielenkiintoisia erillisprojekteja. Niistä

mainittakoon esimerkkinä Nelson, sarjakuva-antologia, jossa yli 50 eri taiteilijaa kuvaa samannimisen päähenkilön elämänavaiheita. Toinen kiintoisa projekti on *Chalk Marks* -sarja, jossa annetaan tilaa nouseville sarjakuvatahdille. Olen nähnyt vilauksen sekä Stuart Kolakovin että Warwick Johnsonin tulevista töistä, ja ne saavat veden kielelle.

It's a pleasure to be in Paris and to meet one of its most illustrious inhabitants.

The pleasure's mine, I'm sure.

Mr Joyce, I have read that you're a beacon of Modernist experimentation!

What I write is life, Mrs Morris.

I see. Quite so.

46

Kustantajien aktiivisuus osoittaa, että Iso-Britannian sarjakuvamaailmassa tapahtuu. Eivätkä esimerkit tähän lopu. Esimerkiksi Veterans Knockabout Comicsin julkaisema **Brickin** omaelämäkerrallinen *Depresso: or How I Learned to Stop Worrying and Embrace Being Bonkers* osoittaa kustantamon sitoutuneen kunnianhimoisen omaelämäkerrallisen sarja-

kuvan julkaisuun.

Myös pienemmät kustantajat, kuten Scar Comics, Kult Kreation ja Accent UK julkaisevat niin paljon laadukasta sarjakuvaa, että kaikkien huippujen lueteluun ei yhden artikkelin suoma tila riitä.

Vaikka esimerkiksi Ruotsissa esillä ollut "kolmannen aallon" feminismi puuttuu vielä brittisarjakuvasta,

Sarah Lightman sekä **Nicola Streeten** ovat perustaneet naissarjakuvantekijöiden työtä tukevan Laydeez Do Comics -ryhmän. Heidän toimintansa tasapainottaa hyvällä tavalla brittiläisen sarjakuvakentän sukupuolijakaumaa.

Nicola Streetenin omaelämäkerrallinen albumi julkaistaan syyskuussa. Albumin julkaisee Myriad-kus-

tantamo, jonka toimittaja **Corinne Pearlman** rakentaa kustantamoonsa monipuolista sarjakuvavalikoimaa.

Uusista kustantajista erityisesti Nobrow on onnistunut tekemään vaikutuksen. Nobrow aloitti toiminnan vuonna 2009 omaa nimeään kantaneella, silmää hivelevää taidetta esitelleellä lehdellä. Pari vuodessa kustantamo on laajentanut toimintaansa visuaalisesti näyttävään sarjakuvaan, joista kelpo esimerkkejä ovat kokonsa mukaan nimetty *17 x 23* -antologia sekä **Rob Hunterin** mainio *The New Ghost*. Nobrow on julkaissut myös mielenkiintoisen *A Graphic Cosmogony* -kokoelman, jossa 24 taiteilijaa kertoo näkemysensä maailmankaikkeuden synnystä.

Ja lopuksi: Helsingin vuoden 2011 sarjakuvafestivaaleilla paluun tekee myös Escape-kustantamo, jonka julkaisu *The Great Unwashed* sisältää **Warren** ja **Gary Pleece**n upeita satiireja.

Brittikustantamot tuovat julki monipuolista, laadukasta ja näyttävää brittisarjakuvaa. Samaa mieltä on myös **Dave McKean**, joka saakoon viimeisen sanan. Hänen mukaansa "Iso-Britanniassa on kasvanut sarjakuvantekijäsuukupolvi, joka ei voisi vähempää välittää supersankareista tai The Beanon kaltaisista lastenklassikoista. Uudet tekijät tekevät sarjakuvaa monipuolisesti. He ymmärtävät, että sarjakuva on rajoittamaton taidemuoto tarinoiden kertomiseen."

Jonathan Cape ja muut sarjakuvista innostuneet kustantajat tuovat julki upeita sarjakuvateoksia, jotka haastavat ihmisten käsitykset sarjakuvista. Monet uudet sarjakuvat ovat upeita teoksia, jotka osoittavat, että sarjakuva on täydellinen taidemuoto monipuoliseen ilmaisuun." ●